LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA
NACIONALINIS EGZAMINŲ CENTRAS

2009

____
(savivaldybė, mokykla)

________ klasės mokinio (-ės) ______________________________
(vardas ir pavardė)

BALTARUSIŲ KALBA (GIMTOJI)

II egzamino dalis

Testas

2009 m. brandos egzaminų pagrindinė sesija

2009 m. gegužės 18 d. **Trukmė – 1 val. 30 min.**

ТЛУМАЧЭННІ:

- Праверце, ці няма пустых аркушаў ці іншых дэфектаў друку ў вашым тэксце. Калі заўважыце, паведамце настаўніку.
- Пісаць можаце і алоўкам, але канчатковы варыянт павінен быць напісаны ручкай, сінім колерам. Выкарыстоўваць карэктар забаронена.
- Будзе ацэньвацца і культура вашага пісьма: невыразна напісаныя, закрэсленыя адказы не будуць ацэнены (г. зн. за гэты адказ вы атрымаеце 0 балаў).
- На пытанні тэста адказвайце коратка і зразумела. Вашы адказы павінны змясціцца ў адведзеных радках.

EGZAMINO VERTINIMAS TAŠKAIS

I dalis (rašinys arba interpretacija)			II dalis (testas)	TAŠKŲ SUMA
Turinio vertinimas	Raiškos vertinimas	Raštingumo vertinimas		

Vertinimo komisijos pirmininkas: ______________________
(parašas, vardas ir pavardė)

Vertintojai (I) ______________________
(parašas, vardas ir pavardė)

(II) ______________________
(parašas, vardas ir pavardė)

© Nacionalinis egzaminų centras, 2009

Прачытайце тэкст і выканайце заданні 1–24

АПОКРЫФ

1. Ад Максіма Кніжніка пачатак...
2. І калі скончылася сем тысяч год ад стварэння свету, Хрыстос ізноў зышоў на зямлю і хадзіў па ёй, каб споўнілася тое, аб чым сведчылі пракрокі.
3. І хадзіў Ен па ўсім Забраным Краі і па Занёманшчыне, і па Задзвіншчыне, і па Бярэзінскай зямлі.
4. І разам з ім святы Петра і святы Юр'я. Але ніхто з людзей не пазнаваў Яго.
5. Бо ішлі яны босымі нагамі з непакрытымі галовамі і былі адзетыя ў белы кужаль ды суконныя світкі, а не таго спадзяваліся людзі.
6. Таму ніхто не ўзяў увагі на іх, калі ў часе жніва праходзілі між працуючых людзей.
7. Толькі музыка, катораму цяпер не было чаго рабіць, падыйшоў да іх і сказаў: сорамна мне, бо сягоння дзень працы і ўсе клапоцяцца каля зямлі; адзін я нікчэмны чалавек.
8. І сказаў яму Хрыстос: не смуціся ў сэрцы сваім. Ці ж не твае песні спяваюць яны цяпер, у часе жніва! Таму не схіляй нізка галавы твае, і не хавай аблічча ад вачэй людскіх.
9. Бо няма праўды ў тым, каторы кажа, што ты – лішні на зямлі. Запраўды кажу я табе: надыйдзе яму гадзіна горычы – і чым ён разважыць тугу сваю, апроч песні твае? Як у дзень смутку, таксама ў дзень радасці ён прызавець цябе.
10. І навучаючы яго, казаў: пад песні кладуць чалавека ў калыску, і з спевамі ж апушчаюць у магілу яго.
11. Штодзённымі клопатамі поўніцца жыццё людское. Але калі зварухнецца душа чалавека, – толькі песня здолее спатоліць яе. Шануйце ж песні свае.
12. Бо спяваюць навет і жабы ў багне, а ці ж не лепшымі будзеце вы за іх?
13. Так навучаў Хрыстос музыку. Але Петра, пачуўшы словы яго, сказаў: Вучыцелю, у гэтай краіне ёсць людзі, каторым няма чаго есці. Ці ж не сціснецца ад сораму сэрца таго чалавека, каторы, шукаючы скарынкі хлеба, прыйдзе з песняй да іх?
14. У адпаведнасці яму, сказаў Хрыстос: так, жыццё гэтых людзей цяжкое, беднае і прыгнечанае. Чаму ж ты хочаш яшчэ пазбавіць іх красы! Мала дадзена ім – няўжо ж трэба, каб было яшчэ менш?
15. І, абярнуўшы аблічча свае да музыкі, папытаўся: калі пяюць песні ў вас?
16. Музыка адказаў: пяюць на Каляды, на Запускі, на Вялікдзень, на Тройцу, на Яна Купалу, у Пятроўку, на зажынках і дажынках.
17. Пяюць на радзінах і хрэсьбінах, пяюць дзіцё калыхаючы, і самі дзеці пяюць гуляючы; пяюць на ігрышчах і вяселлях, і на хаўтурах, і ў бяседзе, і пры працы, і на вайну ідучы, і ва ўсякай іншай прыгодзе. Увесь круглы год пяюць.
18. І мовіў Хрыстос Пятру: ты, шкадуючы галодных людзей, асудзіў песню, але самі галодныя не асудзілі яе. Жывая яшчэ душа ў народзе гэтым.
19. Тады ізноў сказаў Петра: але няхай жа ў песнях будзе страва для душы, няхай будуць думкі добрыя і навучаючыя, каб апроч красы, быў у іх і спажытак чалавеку.
20. І адказаў яму Хрыстос: няма красы без спажытку, бо сама краса і ёсць той спажытак для душы.
21. І навучаючы іх, мовіў: агляніцеся навокал! Ці ж не ніва калыхаецца каля нас?
22. Цяжка каля яе працаваў гаспадар і вось бачыць: паміж збожжа ўзраслі васількі.
23. І сказаў ён у сэрцы сваім: хлеб адбіраюць у мяне гэтыя сінія кветкі, бо поўнаважкія каласы маглі б узрасці тут заміж васількоў.
24. Але яшчэ з малацця краса іх прыйшлася мне да душы. І таму я не вырву з каранём іх і не выпляню, як усякае благое зелле. Няхай растуць і радуюць, як у маленстве, сэрца мае.
25. Так казаў сабе гаспадар у сэрцы сваім! І не падняў ён рукі на васількі.
26. Я ж кажу вам: добра быць коласам; але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком. Бо нашто каласы, калі няма васількоў?

27. І, кажучы так, пачуў ён песню жнеек, і прамовіў: слухайце што кажуць словы гэтай песні. Яе складалі людзі, якія ведаюць, чаго варты хлеб.
28. Яны ж пачулі, што словы тэй песні кажуць: няма лепш цвяточка над васілёчка. І далей ужо моўчкі ішлі яны.
29. І босыя ногі Хрыста пакідалі на цёплым, мяккім пылу дарогі сляды.
30. Але гора вам, людзі, бо даўно ўжо затапталі вы іх.
Амін.

Рукапіс гэты адшукаў Максім Багдановіч (1913)

Заданні да тэксту (40 балаў)

	Балы	
I	II	III

1. Сфармулюйце галоўную думку апавядання.

___

___

___

(2 балы) | ___ | ___ | ___ |

2. Выпішыце 2 сказы, у якіх сцвярджаецца, што песня суправаджае чалавека на працягу ўсяго жыцця.

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

___

(2 балы) | ___ | ___ | ___ |

	Балы	
I	II	III

3. Як вы разумееце словы св. Пётры: ***Але няхай жа ў песнях будзе страва для душы, няхай будуць думкі добрыя і навучаючыя, каб апроч красы, быў у іх і спажытак чалавеку***?

(2 балы) ___ ___ ___

4. Пра якую краіну гаворыцца ў 3-м сказе?

(0,5 бала) ___ ___ ___

5. Чаму аўтар называе гэты край ***Забраным***?

(1,5 бала) ___ ___ ___

6. Чаму музыку было сорамна ў гэты дзень? *Адкажыце словамі тэкста.*

(1 бал) ___ ___ ___

7. Як вы разумееце сэнс наступных слоў: ***добра быць коласам; але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком***?

(2 балы) ___ ___ ___

8. Чаму, на думку аўтара, трэба шанаваць песні свае?

(2 балы) ___ ___ ___

	Балы I	II	III

9. Да аднародных членаў сказа ***Музыка адказаў: пяюць на Каляды, наЗапускі, на Вялікдзень, на Тройцу, на Яна Купалу, у Пятроўку, на зажынках і дажынках*** падбярыце абагульняючае слова.

___

(1 бал) ___ ___ ___

10. Якія словы М. Багдановіча з гэтага твора сталі афарызмам?

___

(1 бал) ___ ___ ___

11. Тлумачальны слоўнік дае такое азначэнне слова *Апокрыф:*
Апокрыфы *(ад грэч. apokryphos - патаемны, запаветны) - мастацкія аповесці ў сярэднявечнай літаратуры, сюжэтна звязаныя з Бібліяй, жыціямі святых, легендамі пра рай, пекла, канец свету. Забараняліся царквой як некананічныя.*

Чаму М. Багдановіч так назваў свой твор?

___

___

___

(2 балы) ___ ___ ___

12. Выпішыце слова, якое ў хрысціянскай традыцыі стала ўстойлівай канцоўкай многіх кананічных твораў.

___

(0,5 бала) ___ ___ ___

13. У аснове хрысціянскага веравучэння ляжыць уяўленне, што сапраўднасць і значнасць мае толькі тое, што створана:
А – прыродай;
Б – Богам;
В – чалавекам.

Правільны адказ абвядзіце.

(1 бал) ___ ___ ___

14. Чаму М. Багдановіч заканчвае твор сказам ***Рукапіс гэты адшукаў Максім Багдановіч***?

___

___

(2 балы) ___ ___ ___

15. У 1913 г. у газеце „Наша ніва” быў змешчаны артыкул В. Ластоўскага, у якім аўтар пісаў:***...Маё штодзённае жыццё шэрае, цяжкое, і я хачу з вашых твораў навучыцца бачыць каля сябе красу, каторую я чую, што ёсць, але мая душа не так чутка, каб улавіць яе***. Што агульнага ў тэкстах М. Багдановіча і В. Ластоўскага?

___

___

___

(2 балы) ___ ___ ___

Балы I II III

16.1. У тым жа 1913 г. выйшаў адзіны прыжыццёвы зборнік вершаў М. Багдановіча. Як ён называўся?

____

(1 бал)

16.2. У якім горадзе быў надрукаваны гэты зборнік?

____

(1 бал)

17. Знайдзіце ў тэксце чатыры словы ці граматычныя формы слоў, якія ў сучаснай беларускай літаратурнай мове лічацца ўстарэлымі.

____

____

(1 бал)

18. Якія з пералічаных лінгвістычных асаблівасцей уласцівы тэксту? У табліцы насупраць нумара, які называе лінгвістычную асаблівасць, абазначце выбраны адказ ТАК ці Не знакам +. Пад нумарам 0 даецца ўзор.

0. Простая мова;
1. Ужыванне дзеясловаў у форме загаднага ладу;
2. Ускладненне сказа аднароднымі членамі;
3. Гіпербала;
4. Устарэлыя словы;
5. Памяншальна-ласкальныя формы назоўнікаў.

№	Так	Не
0.	+	
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

(2,5 бала)

19.1. Вызначце, да якога стылю адносіцца тэкст.

____

(0,5 бала)

19.2. Прывядзіце 3 аргументы і праілюструйце кожны з іх адным прыкладам.

____

____

____

____

____

____

(3 балы)

20. Выпішыце з тэксту два прыклады дзеепрыслоўных зваротаў і вызначце іх сінтаксічную функцыю ў сказе.

____

____

____

(2 балы)

	Балы	
I	II	III

21. У сказе ***I не падняў ён рукі на васількі*** знайдзіце фразеалагізм і растлумачце яго значэнне.

____

____

(0,5 бала)

22. З тэксту выпішыце пяць слоў, у якіх назіраецца фанетычная з'ява аканне, – пераход *о, э* ў *а* ў ненаціскной пазіцыі. У якасці ілюстрацыі да выпісаных слоў падбярыце аднакарэнныя словы.

____

____

____

____

____

(2,5 бала)

23. У тэксце знайдзіце і выпішыце два сказы (ці частку складанага сказа) з адваротным парадкам слоў.

____

____

____

____

(2 балы)

24. Знайдзіце памылкі і запішыце словазлучэнні ў адпаведнасці з нормамі беларускай літаратурнай мовы.

Смяяцца пра сябе – ____

Дом у пяць паверхаў – ____

Некалькі разоў у тыдзень – ____

Падобны на бацьку – ____

Загадчык бібліятэкай – ____

Пісаць па адрасу – ____

(1,5 бала)